

**Підполковник Бедер: не плутайте
«побєдобєсіє» з повагою до фронтовиків**

Григорій Бедер

«Нас використовували як затичку, кидаючи на найнебезпечніші ділянки фронту», — каже 97-річний уродженець Харкова, а нині ізраїльтянин Григорій Самуїлович Бедер, згадуючи війну. Студент-першокурсник медінституту шість разів був поранений, удостоївся Ордена Червоного Прапора (другого в ієрархії військових нагород), після війни став відомим лікарем, автором численних винаходів. У інтерв'ю «Хадашот» він згадує про воєнні будні, які мало нагадували кадри з кінофільмів...

— Ви народились у столиці радянської України — Харкові. Залишилися спогади з раннього дитинства?

— Народився я в давній єврейській родині із Західної Білорусі, доля якої багато в чому типова. При видачі першого свідоцтва про народження співробітник РАГСу записав моє по- батькові як «Самойлович», лише після війни я наполіг, аби виправили на «Самуїлович».

Своїх дідусів і бабусь я не бачив, але знаю, що з початком Першої світової і виселенням євреїв із прифронтової смуги четверо членів нашої сім'ї іммігрували до Нової Зеландії, троє вирушили в європейську частину Росії і в Україну. А наймолодший син бабусі, мій дядько Шабсе, залишився вдома. Коли він вирішив приєднатися в 1930-х до родичів у СРСР і нелегально перетнув кордон із Польщі, то був заарештований і розстріляний як «ворог народу».

У роки НЕПу ми переїхали в Москву, тато багато працював, а я пішов у хорошу школу. Тут же, у піонертаборі, уперше дізнався про своє єврейство — у банний день малюкам допомагали піонервожаті і, коли черга дійшла до мене, одна з піонервожатих скликала подруг, які дуже уважно мене розглядали й шепотілися.

Відносне благополуччя закінчилося в 1933-му, коли до нас прийшли з обшуком. Ми ще не знали, що в кожному хорошому багатоквартирному будинку була безкоштовна квартира для двірників (за сумісництвом, агентів держбезпеки). Хоча ніякої крамоли не знайшли, але тата заарештували й після тортур змусили віддати все більш-менш цінне. Його вислали з Москви й заборонили проживати ще в семи центральних містах. Так ми всією сім'єю переїхали до Курська, де тулилися в напівпідвалі без всяких зручностей.

З мамою, середина 1930-х

Кінотеатр №1, Курськ, 1930-ті. Ф. Ф. gorenka.org

У Курську я зіткнувся вже з відкритим антисемітизмом — у дворі, школі, у піонерському таборі, з якого втік... Юдофобією страждали й діти, і дорослі. До цього дня пам'ятаю, як вчителька математики постійно занижувала мені оцінки, але під час держіспитів попросила допомогти одній відмінниці.

Щоправда, я себе в образі не давав, займався спортом, редагував стінгазету, грав у драмгуртку й почав писати вірші. Поезія пройшла через усе моє життя, з нею я воював, працював, виховував дітей, любив, переживав — поезія мене тримає.

— В Курський медінститут ви вступили перед самою війною ...

— Так, але прослухав лише дві лекції, після чого нас відправили рити протитанкові рови. Потім була евакуація в Казахстан у товарному вагоні, у якому раніше перевозили худобу, робота в колгоспі, де я збирав бавовну, косив, доглядав за кіньми, будував зрошувальний канал.

Повістку про мобілізацію отримав у Яни-Курганському військкоматі, незадовго до цього тато помер від непосильної праці.

Був направлений у піхотне училище, яке так і не закінчив, оскільки весь особовий склад відправили на передову. На початку 1943-го брав участь у Ростовській наступальній операції. Пересувалися пішки, замість води нам видали лід у мішках, його везли під охороною окремо і, коли нам випадало охороняти цей «вантаж», ми розпорювали мішки і гризли лід...

Зруйнований залізничний міст в Ростові-на-Дону, 1943 рік

У частину постійно надсилали поповнення, і не раз я був свідком чергового «спектаклю» військово-польового суду, який розігрувався перед строем. Судили за дезертирство, покалічення й навіть за крадіжку буханця хліба. Вирок був один — розстріл, який тут же приводили у виконання.

Зброю ми несли на собі, а в складі мінометної обслуги доводилося нести триногу, плиту, ствол міномета, мені (як наводчику) ще і приціл, а також єдину гвинтівку на чотирьох і патрони до неї. В Елісту, що стояла на нашому шляху до Ростова, ми увійшли вночі без бою.

— Як прийняло місцеве населення?

— Калмики були вкрай вороже налаштовані. Справа в тому, що вони століттями вели кочовий спосіб життя й займалися скотарством. Тварин годували особливим способом: у землю вбивали кол, а до нього прив'язувалася скотина. У такий спосіб, вона з'їдала скудну рослинність і одночасно удобрявала ґрунт. Кожен господар мав кілька голів худоби. Радянська влада загнала калмиків у колгоспи й радгоспи-гіганти, де величезні стада повністю витоптували тонкий родючий шар ґрунту, а це призводило до загибелі худоби й голоду населення. Німці ліквідували колгоспи й радгоспи, а худобу роздали селянам. Тому повернення Рад калмики не вітали, нам не давали навіть води.

— Пам'ятаєте свій перший бій?

— Звичайно. Це було біля села Будьонівка, нам наказали йти в атаку по відкритому полю. Міномет використовувати ми не могли через відсутність боєприпасів, комісар полку відправив нас наступати з однією гвинтівкою, мовляв, візьмете зброю в поранених і вбитих. Пам'ятаю вибух міни, який убив двох моїх товаришів і комісара. Я втратив свідомість і через деякий час був підібраний бійцем нашого розрахунку Вдовіним, який зупинив двоколку, на якій зв'язківець віз катушки з телефонними дротами, скинув вантаж і наказав візникові доставити мене в медпункт. Як тільки Вдовін зник з поля зору, зв'язківець вибачився, зняв мене з воза й залишив лежати на снігу.

Григорій (праворуч) з бойовим товаришем

У центрі Елісти. Фото: kalmykia

Якби наші тоді відступили, я замерз би, або потрапив у полон, або був добитий німцями. Вночі нас усіх, разом із мертвим комісаром, повантажили на сани і відвезли в одну з калмицьких хат на підступах до Будьонівки. Занесли й поклали на підлозі. Господиня демонстративно нас ігнорувала. Страждаючи від болю, голоду, спраги та холоду, ми просили її принести нам якоїсь їжі і води в обмін на одяг, але марно. Без медичної допомоги кілька поранених померли, їх трупи залишалися лежати поруч із нами.

Тільки на четверту добу прибув офіцер, який перевіз нас на підводах у село й розмістив в спортзалі школи. У залі встановили «буржуйку», а медсестру (нарешті, з'явилася медсестра) забезпечили перев'язувальним матеріалом і дерев'яними шинами. Медична допомога полягала в заміні бинта на рані, після того як пов'язка просочувалася кров'ю. Наша імпровізована пічка прогрівала зал нерівномірно. Кожен день хтось із поранених просив перенести його ближче до тепла, де починав перебирати документи, фотографії та листи, а потім помирав.

Після першого бою я був поранений ще п'ять разів, але жодного разу не отримував допомогу від санітарів і санітарок, а добирався до полкових медпунктів сам. Ситуація в районі бойових дій не нагадувала гарні кадри з кінофільмів.

— Фронтовики знають, що орден Червоного Прапора (за особливу хоробрість і мужність), якого ви удостоєні, вручали далеко не всім.

— Ну, це знають справжні фронтовики, а не ті, хто зараз гордо крокує в «безсмертних полках», побрязкуючи ювілейними або, що гірше, купленими нагородами. Мені гірко говорити про цих «доблесних вояків» і святах победобесія, далеких від справжньої поваги до тих фронтовиків, що ще zostалися.

Нас використовували як затичку, кидаючи на найнебезпечніші ділянки фронту без будь-якої підтримки, просто в рамках відволікаючого маневру. Іншими словами, посилали на вірну загибель. І скільки залишилося таких моїх ровесників, «наймолодшим» із яких сьогодні понад 95 років?

Доктор Григорій Бедер

Фасад Курського медінституту

— **Як склалася ваша повоєнна доля?**

— Після демобілізації в листопаді 1945 року я відновився в Курському медінституті. Декан факультету ніяк не міг повірити, що я єврей-фронтвик, який має шість поранень, і перед кожним семестром вимагав відповідну довідку з військкомату. Інститут я закінчив із відзнакою, тому завідувач хірургічної кафедри хотів залишити мене в ординатурі, але завадила п'ята графа.

Незабаром був знову призваний, уже як офіцер медичної служби, і відправлений на Далекий Схід — начальником лазарету в полк морської авіації. Удень лікував, ввечері чергував на аеродромі. Характерно, що багатьох лікарів-євреїв у ті роки з НДІ, клінік, лікарень, як і мене, призивали і відправляли на Далекий Схід.

Демобілізувався я у 1960-му у званні підполковника медичної служби й повернувся до Курська. За плечима був величезний досвід роботи і стажування у Військово-медичній академії. Щороку в ЛОР-відділенні міської лікарні Курська я робив до 600 операцій. Паралельно займався науковою і винахідницькою діяльністю, а в 1967-му захистив кандидатську дисертацію. Є автором понад 20-ти наукових робіт і 30-ти винаходів, один із яких (спеціальна голка) дає змогу проникати в лобові пазухи без операцій. Цей щадний метод досі використовується в медицині.

З дружиною Лесею в Ізраїлі

— В Ізраїль репатріювалися, уже вийшовши на пенсію?

— Так, в 1991 році — за роки життя в Ізраїлі зібрав багато матеріалів про фронтовиків, склавши з них книгу «Пам'ять грізних років». Мені дуже пощастило в житті, оскільки поруч була моя Лея, з якою ми одружилися ще на третьому курсі. Вона пішла з життя в грудні минулого року — кожному відведено свій термін, як не гірко це усвідомлювати.

А я продовжую жити, хоча з 1942 року після важкого поранення в голову в мене так і залишився осколок біля основи черепа. Раніше він мене періодично турбував, але сьогодні ми з ним, схоже, «домовилися», і він заспокоївся. Можливо, обріс сполучною тканиною й не ворушився, іншими словами, «втомився». На відміну від мене.

Бесіду вів Анатолій Дермайнер,

власний кореспондент «Хадашот» в Ізраїлі

Фотографії люб'язно надані Григорієм Бедером